

Stručni rad

UDK 2-853(=16)(091)

Дејан АЈДАЧИЋ (Гдањск)

Гдањски универзитет

dejajd@gmail.com

ДОБРА КЊИГА О ИМЕНИМА БОГОВА СТАРИХ СЛОВЕНА

(Michał Luczyński: *Bogowie dawnych Słowian. Studium onomastyczne*, Kielce, 2020, 348 s.)

Књигу Михала Лучињског *Bogowie dawnych Słowian. Studium onomastyczne* објавило је Кјелецко научно друштво. Аутор се на почетку захваљује ментору своје дисертације о словенској теонимији Норберту Островском, професору Јагелонског универзитета, професорима Јадвиги Вањаковеј, Збигњеву Бабикову и особама које су му помогле при изради дисертације и књиге.

Лучињски се у својој монографији ослања на бројне пољске проучаваоце словенске религије почев од Казимјежа Мошињског, преко Александра Брикнера, Хенрика Ловмјанског, Станислава Урбањчика, Александра Гејштора, Миколаја Рудницког до Кшиштофа Томача Витчака. У тексту се наводе ставови низа слависта етимолога. Аутор темељно познаје руску литературу од Срезњевског, преко Јакобсона, Топорова, Иванова и Гамкрелидзеа до Петрухина, Словака Мартина Пуканца те и радове Јужних Словена, Франца Миклошича, Томе Маретића, Франце Безлаја, Радослава Катичића, Љубинка Раденковића, Александра Ломе. У уводном делу Михал Лучињски указује на теоријске поставке у којима се ономастички аспекти укрштају са сазнањима других дисциплина. Називи паганских словенских богова се разматрају кроз етимолошка тумачења и коментаре различитих верзија словенских теонима. Значајно место у полазним анализама имају разматрања хронологије, историјских извора, анализе преднаучних поставки и научних реконструкција, што води потврди теза са којима се аутор слаже или износи нове хипотезе. Будући да Словени у време паганства нису имали своју писменост, најранији записи имена словенских богова налазе се по списима хроничара суседа. У случају балтичких поморјана и полабских Словена, била су то дела хришћанских мисионара и германских освајача, што објашњава

неке грешке у записима имена, и неразумевање веровања племена која су покоравали рушећи њихова светилишта. Анализира се начин записивања словенских имена у летописним изворима данских и немачких хроничара и често наводе радови Станислава Роспонда. Аутор додаје своје предлоге око имена старополабских богова.

Књига Лучињског је подељена на шест географски одељених традиција. На основу помена богова у староруским изворима: Несторовом летопису, Слову о Игоровом походу, проповедима против пагана, разматрају се имена Перун, Сварог, Даждбог, Велес, Хорс, Сим, Мокош, Род, Переплут, Јарило. Старополабски теоними из летописа хроничара и потоње студије представљају испитивања Световита, Јаровита, Поренита, Триглова, Црн бога / Бел бога, Провеа, Сиве, Подаге, Припегале, Пиземара, Турупита. Теоними из старопољских списа Јана Длугош и доцнијих латиниста садрже изворна и књижевно створена имена (Јеша, Лада, Дидилеја, Нија Ђевана, Љељ Пољељ, Мажана). Из старочешке теонимије поглавље је посвећенио *Зелу/Зебуду*. Аутор анализира функције имена богова у контексту нових социјалних слојева, промена унутар културе, магијских и социјалних аспеката обреда. Тако, на пример, трага за одговором на питање да ли је старочешки *Зелу(н)/Зебуд* имао својства општеплеменска или је то име коришћено у кругу интереса једнога рода. Као старолужички теоним разматра се Јутробог, а као старобугарски Пор(о)-ун чије се име наводи у Житију светог Димитрија солунског из седмог века, а које Лучињски реконструираше као Пирин.

Књигу Михала Лучињског заокружују литература, индекс митолошких имена по старим језицима и сажетак на пољском језику.

Ова књига је компонована прегледно и логично, иако је написана на темељима широких лингвистичких и културно-историјских знања, заинтересовани читалац је чита лако. Књига нуди низ преиспитивања, понегде и полемичких коментара, или пак сугестија. Аутор показује да словенски називи богова у различитим словенским крајевима нису једнаке старине, те да показују процесе одвајања од оличавања природе и иновационо задобијају апелативне и апстрактније компоненте. У његовој студији су сликовито представљени и процеси промена култова и њихових функција, те утицај тих процеса на именовање словенских богова. У закључном поглављу систематски су разложени типови семантичке мотивације имена словенских богова као и начини деривације. Аутор поредећи словенске теониме са именима из студије Милевског запажа да се у именима богова реализују иновације, да теоними из старословенског језика немају јаке везе са митолошким именима индоевропског, али да се запажају блискости са индоиранским и прахетитским. У духу добрих

истраживања које повезују језичке чињенице са културним реалијама, Михал Лучињски је објавио књигу која доноси доприносе славистичким ономастичким и етимолошким испитивањима имена паганских богова.